

Úvodem

Název této knihy je parafrází titulu podobně zaměřené publikace Jana Kapusty *Neuvěřitelná kauza Martinů*¹. Stejně jako převoz tělesných ostatků Bohuslava Martinů, i „návrat domů“ Vítězslavy Kaprálové je spletitý více, než by se na první pohled zdálo. Nestal se sice politickou demonstrací, jako tomu bylo v případě Bohuslava Martinů, neboť Kaprálová byla v rodném Brně pouhých devět let po své smrti takřka neznámou veličinou, s výjimkou úzkého okruhu hudebníků, přesto i v jejím případě sehrála politická vůle jistou roli. K uložení urny s jejím popelem do čestného hrobu na Ústředním hřbitově v Brně dala totiž politická garnitura tehdejšího městského představenstva, které dva roky předtím odmítlo podobnou počtu jejímu otci, svůj souhlas jen pod značným politickým tlakem, který na ni vyvinuly ženské organizace v Brně a vedení Syndikátu českých skladatelů.²

I samotnému převozu zpopelněných ostatků těla Kaprálové dlouho zabraňovaly nejrůznější průtahy, přestože se do věci zapojila celá řada dobrovolníků a organizací: v Praze Lenka Vojtíšková za Radu československých žen a Antonín Čejka za Ochranný svaz autorský; v Paříži legační rada J. V. Klvaňa za Československé velvyslanectví; v Montpellier kruh přátel Československa, mezi nimi zvláště Lucien Tesnière, působící na zdejší univerzitě, a skupinka místních krajanů v čele s Janem Pokorným, který chtěl ve spolupráci s československým konzulátem v Marseille rakev s tělem Kaprálové alespoň přemístit z provizorního do permanentního hrobu montpellierského hřbitova Saint-Lazare (přičemž konzulát měl v úmyslu přemístění financovat). Ve věci převozu ostatků Kaprálové se angažovala i stipendistka Marie Ullrichová, která byla v té době v Montpellier na studijním pobytu, a v rozhodující fázi Ota Vach, jenž zastoupil rodinu Kaprálových při exhumaci skladatelčiných ostatků a jejich incineraci v krematoriu pařížského Père Lachaise a přivezl urnu s popelem své životní lásky jejím rodičům domů. Václav Kaprál se tak sice reparačně své dcery ještě dožil, ale již vážně nemocen; pět měsíců poté umírá v Brně na zhoubné nádorové onemocnění. Úkol zajistit dceřiným ostatkům důstojné poslední spočinutí tak zůstal na matce, a věc se podařila až poté, co se do ní vložily dvě významné ženské organizace v Brně: Rada československých žen, zastoupená Věrou Bednářovou, a Ženská útulna, reprezentovaná starostkou Františkou Šídlovou.

Korespondence a další archiválie, které jsou publikovány poprvé v této knize, dokumentují „kauzu Kaprálové“ od prvních kroků podniknutých v r. 1945 několika krajany ve Francii až po smuteční slavnost uložení urny se skladatelčiným popelem v Brně v r. 1949, kterou se kauza uzavřela. Jsou nejen zajímavou reflexí doby, v níž se příběh udál, ale i zdrojem důležitých informací o příčině smrti Vítězslavy Kaprálové, jež zůstala dodnes neobjasněna. Ještě v r. 1949, kdy v Praze vychází v Hudební matici první kolektivní monografie o skladatelce, její editor, Přemysl Pražák, příčinu smrti neudává a svou úvodní kapitolu uzavírá pouze slovy:

[...] v květnu, dohnána silnými, blíž nezjištěnými bolestmi, se uchyluje do nemocnice, záhy nato, třebaš nemocna, se dá na útěk před Němci blížícími se Paříži, zachytí se v jihofrancouzském Montpellier a tam 16. června umírá.³

Pražák ve své biografické stati vycházel z podkladů a informací Václava Kaprála, který až do konce života neměl a ani nemohl mít ve věci jasno; názory na příčinu úmrtí jeho dcery se v korespondenci a dokumentech, jež se k němu postupně dostávaly, různily a rozcházel. První zpráva, z 16. 7. 1940, kterou se dozvěděl v Luhačovicích,⁴ zněla, že Kaprálová zemřela „pod tíhou duševních a tělesných muk na těžký zápal plic“, jak ji cituje v dopise příteli Otakarů Šourkovi⁵. Na podzim téhož roku píše svému příteli znovu, tentokrát s docela jinou diagnózou: „Přišla mi před 14 dní zpráva o Vitulce z Ameriky. Vitulka zemřela 16. VI. po operaci na rakovinu v krajíně slepého střeva. Přes všechnu starost a péči a nejdobornější ošetření, nebylo jí pomoci.“⁶

Ani nové informace uvedené v dokumentech, které Václav Kaprál získal v prvních poválečných letech, mu neumožnily vyvodit jednoznačný závěr. Patří mezi ně např. dopis vojenského lékaře MUDr. Josefa Liškutína tehdejšímu plk. Bohumilu Kaprálovi z června 1940, v němž Liškutín vyjmenovává čtyři možné hypotézy lékařské diagnózy,⁷ s nimiž ošetřující lékaři pracovali ještě pět dní před smrtí Kaprálové. Až na posledním místě je mezi nimi zmíněna miliární tuberkulóza, která však „nikdy fakticky zjištěna nebyla, svědčí proti ní krevní obraz aj., ovšem vyloučena vskutku také nikdy nebyla“⁸. Samotná lékařská zpráva z univerzitní nemocnice Saint-Eloi v Montpellier,⁹ kterou slovo od slova ocitoval ve svém dopise Václavu Kaprálovi prof. Lucien Tesnière¹⁰, však diagnózu vůbec neuvádí. Tesnière to v dopise komentuje slovy: „Celkově to tedy dělá dojem, že paní Kaprálová se stala obětí obtížně diagnostikovatelné choroby s netypickými znaky, která zmátla i ty nejlepší lékaře.“¹¹ Tesnière se neomezil pouze na lékařskou dokumentaci, získal i výpovědi několika přímých svědků průběhu nemoci Kaprálové mezi ošetřujícím personálem. Žádný z nich však na jeho otázku ohledně příčiny skladatelčiny smrti neznal odpověď. Pouze „prof. Aimes, který se vedení oddělení ujal až později, a pacientku tedy nikdy neviděl,

následně vyslovil hypotézu, že se snad mohlo jednat o granulii či o typhobacilosu se zákeřným, maligním vývojem¹².

■ ■ ■

Diagnózu miliární tuberkulózy jako příčiny skladatelčina úmrtí uvedl do odborné literatury až Jiří Macek v analytické monografii o Kaprálové z r. 1958 a zpečetil ji heslem o skladatelce pro prestižní hudební slovník *Grove's Dictionary of Music and Musicians*¹³. Zdroj jeho tvrzení „Teprve poslední lékařský zákrok – operace – definitivně objasnil příčinu a vyslovil ortel. Miliární tuberkulóza¹⁴ neznáme. Snad jím byl Jiří Mucha, zmiňovaný v pramenech Mackovy monografie mezi rozhovory s pamětníky,¹⁵ který o příčině úmrtí své první ženy¹⁶ později podal následující „svědectví“ v autobiografickém románu *Podivné lásky*¹⁷:

Miliární tuberkulóza, na které se shodli v Paříži, zůstávala poslední, nejhorší možností. Přes všechny své naděje jsem vycíťoval, že to, nebo jiná, stejně zhoubná infekce, bude asi příčinou, že přes všechnu péči se její stav zhoršoval. Nevěděl jsem, o co tehdy opíral docent Brumlík svou zdrcující prognózu, ale jeho slova se naplňovala.¹⁸

Zmiňovaným „docentem Brumlíkem“ byl MUDr. Josef Brumlík, který skutečně jako první Kaprálovou na jaře 1940 v Paříži vyšetřil, ale který se k příčině její smrti vyjádřil po letech z New Yorku v dopise Jaroslavu Mihulemu takto: „S neobyčejně milou Vítězkou Kaprálovou jsem se také znal v Paříži. Zemřela na tuberkulosu slepého střeva (Tumor Coeci se tomu říkalo u nás za mých studentských let), kterou mně bylo uděleno u ní prvně rozpoznat.“¹⁹

Následující scéna z Muchovy knihy opět mísí fakta s fikcí:

„Jak vidíte,“ ukazoval profesor Lapeyre studentům, „všechno je čisté, žádná známka infekce. Tady ten novotvar, který jsme už dříve zjistili a souvisí s coekem, je hladký, bez srůstů. Nejeví známky vývinu a nebylo by tedy vhodné, vzhledem k oslabení nemocné, ho odstraňovat.“ Obrátil se ke svým asistentům. „Můžete ji uzavřít.“ Když ji odvezli, vysvětlil profesor studentům, proč se nyní přiklání k diagnóze miliární tuberkulózy. „Konec je nevyhnutelný,“ řekl a svlékl si rukavice.²⁰

Připomeňme si, že Tesnièreem citovaná lékařská zpráva diagnózu neuvádí, ačkoliv explorativní laparoskopie a její nálezy jsou v ní popsány. Právě z této zprávy Mucha čerpal některé odborné údaje pro svou scénu. I další pasáže svědčí o tom, že Tesnièreův dopis četl – zde ho přímo parafrázuje:

Byla jeho dedukce správná? Těžko posoudit. Profesor Aimes, který nastoupil později a osobně případ neznal, došel po prostudování materiálu k závěru, že se mohlo jednat o granulii nebo typhobacilosu s maligním vývinem.²¹

Do jaké míry se vůbec lze spoléhat na Muchovo svědectví? Muchův autobiografický román je v prvé řadě dobře napsaná beletrie, která působí dojmem literatury faktu: svádí k tomu vybavenost knihy ukázkami dobových dokumentů, fotografické přílohy a četné citace z dobové korespondence. Mucha je však zasazuje do kontextu své subjektivní paměti i imaginace a bez přechodu mísí dvě roviny – fiktivní a nefiktivní²².

Sedm let po vydání Muchova autobiografického románu se objevila na knižním trhu publikace, která přišla s další, zbrusu novou hypotézou příčiny skladatelčiny smrti. Knihu *Ona a Martinů* brněnského autora Jindřicha Uhra²³ vydalo nakladatelství Český spisovatel v Praze s „podporou rodiny Kaprálovy a Nadace Bohuslava Martinů“²⁴. Zmíněnou „rodinou“ byla manželská dvojice Josef a Alena Kaprálovi, z jejichž podnětu kniha vznikla. Kaprálovi dodali autorovi pro napsání knihy nejen většinu podkladů, ale i vlastní interpretaci, kterou Uher nekriticky převzal. Klíčovou roli v ní sehrál malý sešitek, jakýsi záznamník příjmů a výdajů, který si Kaprálová jistou krátkou dobu vedla:

Josefa Kaprála, syna generála Bohumila Kaprála a Vitulčina bratrance, totiž po letech v deníčku Kaprálové upoutalo slůvko – bábě při datu 6. května 1940 a záznam výdaje – 547 franků.

„To zhruba odpovídá tehdejší úplatě – od 600 franků výše – za tajný zákrok! Legální ve Francii povolen nebyl.“

Nelze slůvko „bábě“ vyložit jinak než v souvislosti s umělým přerušením těhotenství, tak riskantním právě pro nemocnou Kaprálovou?

„V přehledu výdajů je bytná vedená zvlášť. Také je nápadné časté následné použití drahého taxíku, když předtím Vitulka tolik šetřila. Zaznamenávala si nejmenší položky, třeba frank za banán.“

Jiří Mucha tedy správně vycítil, vždyť studoval medicínu!, že příčinou Vitulčina konce byla zhoubná infekce! Návštěvu u doktora Vitulka manželovi zatajila stejně jako svůj riskantní krok, vlastně zákrok... Odklad slíbeného odjezdu za Muchou do tábora zdůvodňovala neochotou komisařství vystavit jí povolení.²⁵

A jaká jsou fakta?

Sešitek s výdaji si Kaprálová začala vést několik dní po svatbě s Jiřím Muchou a po jeho odjezdu k vojenské posádce do Agde. V jednom z prvních dopisů Muchu dokonce škádlí, že je připravena mu své účetnictví předložit.²⁶ Šest stránek sloupečků položek s popisky začíná datem 27. 4. 1940 a končí datem 11. 5. 1940. U data 29. 4. si Kaprálová poznamenala výdaj 149 franků s poznámkou „bytná“. Vzhledem k nízké částce se mohlo jednat o doplatek nájmu či zálohu. Kaprálová v té době už měla nejistý příjem, který přicházel v nepravidelných intervalech,²⁷ takže není vyloučeno, že nájem platila po dohodě v několika splátkách. Dne 6. 5. si u výdaje 547 franků, nejvyšší položky celého sešitku, skutečně poznamenala „bábě“. Bábou však běžně nazývala v soukromé korespondenci s Jiřím Muchou paní („bábu“) Margailan,²⁸ svou bytnou. Navíc se ve skladatelčině pozůstalosti zachoval list velikosti A4 nadepsaný „Zpovídání finanční“, který přehledně sumarizuje, na měsíční bázi, položky oněch šesti stránek malého sešitku. V dubnových výdajích v něm figuruje částka 149 franků a v květnových nejvyšší částka 550 franků. U obou je tentokrát stejná poznámka – „bytná“.

Ani návštěvu u lékaře Kaprálová manželovi netajila. Koncem dubna poprvé pocítuje bolesti v podbřišku, v krajině slepého střeva, které sílí natolik, že již 2. 5. je konzultuje se svým lékařem Josefem Brumlíkem. Následující den se o tom v dopise zmiňuje Muchovi: „Včera u Brumlíka mně výslovně zakázali odejet, ale mohou si říkat, celkem co chtějí, já bez Tebe nebudu.“²⁹ Dne 8. 5. mu sděluje: „Dnes půjdu do nemocnice na prohlídku a asi tam zůstanu na operaci, s čím, ještě nevím, ale mám ošklivé bolesti tam, jak je slepé střevo, jenže to slepé střevo není.“³⁰ Hned následující den ho dále informuje: „Jdu dnes v 11 hod. do nemocnice a asi si mě tam už nechají. Největší smůla, že to bude stát asi 80.– frs denně, a tak 1000.– frs na to musíme počítat. Ale zatím je mám, neboť jsem dostala z Národ. výboru na roze-psání materialu 1000.– frs.“³¹ V nemocnici Vaugirard, nedaleko pařížské latinské čtvrti, pak Kaprálová ležela do 20. 5., kdy si ji zde vyzvedl Mucha, a o čtyři dny později už Kaprálová nastupuje na kliniku Saint-Eloi v Montpellier.

I „nápadné časté použití drahého taxíku“ lze vysvětlit. V sešitku podrobných výdajů se objevují pouze čtyři položky s popisnou „taxi“. Dvě z nich jsou na stejnou částku, 17 franků, a objevují se u dat 1. 5. a 5. 5. V souhrnném výpisu je u této částky navíc poznámka „bude platit Langstein“. Langstein bylo rodné jméno Jiřího Hronka, redaktora exilového týdeníku *Československý boj*, pro který Kaprálová psala recenze a ve kterém pomáhala s korekturami. Položky za taxi tedy souvisely s touto aktivitou. Zbylé dvě položky za taxi, v podobné výši: 12 a 13 franků, se objevují u dat 8. 5. a 9. 5. a obě souvisely s návštěvou nemocnice Vaugirard, jak vyplývá z výše citované korespondence. Při bolestech, kterými Kaprálová trpěla, se těmto, byť neběžným, výdajům nelze divit.

Fakta tedy Uher pro svou knihu nehledal, naopak se zcela spolehl na Josefa Kaprála, kterému v době smrti jeho sestřenice bylo sedm let...³²

V rozhovoru pro *Svobodné slovo* ji nakonec obvinil:

Vítězslava, která byla od dětských let velice nemocná,³³ byla v intimním životě neopatrná – šlo už o třetí potrat.³⁴ A tak její život předčasně skončil; jak pro nevázanost, ale i proto, že v době, kdy se cítila špatně, se na ni všichni vykašlali, včetně Martinů.³⁵

Uhrova literární popularizace byla čtenářsky úspěšná, odborná kritika jí však vytýkala plochost portréty Kaprálové,³⁶ nedostatečnou dokumentaristickou věrohodnost³⁷ a banální beletrizaci³⁸. Autor, který se v rozhovoru pro deník *Práce* vyjádřil, že jeho „ctízádností je beletrizovat osudy významných osobností“, přičemž vychází „důsledně z autentických dokumentů, ale hodně také z vyprávění žijících pamětníků“³⁹, nakonec připustil, že psal „beletrii, nikoliv faktografii“ a „román, v němž hraje velkou roli obrazotvornost, nikoliv závaznou biografii“⁴⁰.

Více než dvacet let po vydání Uhrovy životopisné novely se stejného tématu chopila brněnská spisovatelka Kateřina Tučková a zpracovala ho ve svém divadelním debutu *Vitka*⁴¹ pro brněnské Divadlo Husa na provázku. Tučková, která si u literární kritiky vybuodovala pověst, že své historické postavy pečlivě rešeršuje, však do scénáře převzala všechny mýty, jež do populární historiografie Kaprálové kdysi uvedl Uher. V předmluvě ke knižní podobě scénáře, kterou zároveň s uvedením činohry vydalo brněnské nakladatelství Host, Uhra přímo parafrázuje:

Nemožnost návratu domů však navíc znamenala i přerušení pravidelných léčebných pobytů ve Třech Studních na Vysočině, což se neobešlo bez následků na jejím už tak podlomeném zdraví. Poslední rok skladatelčina života je sledem nemocí i náhlých kolapsů, k nimž s největší pravděpodobností přibyl i třetí potrat, zaznamenaný částkou „547 franků bábě“ v jejím deníku.⁴²

O několik stránek dále pak formuluje vlastní téma hry:

Její – většinou ani netajená – smyslnost se však i v liberálním prostředí meziválečné Paříže stala kamenem úrazu dvojí morálky. Nad čím bylo možné přivítat oči jako nad

bouřliváctvím či mladickou nerozvážností, jednalo-li se o nezralého muže, který tak navíc naplňoval stereotypní představy o charakteru umělce, se ženě neodpouštělo.⁴³

Činoherní verze Tučkové tak pouze akcentovala to, co se již objevilo v literární verzi Uhrově. Skladatelčin portrét prošel další autorskou interpretací, aby lépe posloužil tématu hry,⁴⁴ ale jako obraz skutečné osobnosti Kaprálové zůstal iluzorní⁴⁵.

Divadelní ani literární kritika však tentokrát činoherní portrét Kaprálové nezpochybnila a nekriticky jej přijala za vlastní, zvláště když knižní podobě scénáře dodal váhu svým doslovem brněnský muzikolog Miloš Štědroň. Jedna z recenzí dokonce hru označila za „senzitivní hold Vítězslavě Kaprálové“⁴⁶.

■ ■ ■

V r. 2016, po prostudování lékařské zprávy z Montpellier, se Dr. Philip A. Mackowiak, emeritní profesor Lékařské fakulty University of Maryland, přední odborník na infekční onemocnění a epidemiolog, vyslovil pro diagnózu tyfoidní horečky jako nejpravděpodobnější příčiny smrti Kaprálové.⁴⁷

Karla Hartl, Toronto, březen 2021

- 1 Jan Kapusta, *Neuvěřitelná kauza Martinů: Pravdivá zpráva o tom, jak se stalo, že 17. srpna 1979 byly ostatky hudebního skladatele Bohuslava Martinů převezeny z dalekého Švýcarska do rodné Poličky* (Řevnice: Arbor vitae, 2014).
- 2 Konkrétně Rada československých žen – zemské pracovní ústředí pro Moravu v Brně a Ženská útulna v Brně. Ve věci intervenoval i tehdy politicky exponovaný Miroslav Barvík, který po únoru 1948 působil nejprve v akčním výboru Syndikátu českých skladatelů a od června 1949 ve funkci generálního tajemníka Svazu československých skladatelů, nástupce Syndikátu. Barvík měl osobní vztah k otci Kaprálové – byl absolutem jediné skladatelské třídy, kterou Václav Kaprál dovedl k absolutoriu. Smuteční slavnosti uložení urny s popelem Kaprálové se zúčastnil osobně jako jeden ze tří oficiálních řečníků.
- 3 Přemysl Pražák, ed., *Vítězslava Kaprálová: Studie a vzpomínky* (Praha: HMUB, 1949), s. 25.
- 4 Kaprál byl v Luhačovicích na hudebních slavnostech, které zde probíhaly od 6. 7. do 27. 7. 1940, jako jeden z organizátorů festivalu (Linka, 2002, s. 105; Kundera, 1968, s. 44). O úmrtí dcery se dozvěděl 16. 7. 1940 z vysílání BBC (Václav Kaprál Otakarů Šourkovi, 24. 7. 1940; Kundera, 1968, s. 44). Jiní svědci uvádějí jako datum vysílání 20. 7. 1940 (Linka, 2002, s. 45), přičemž informaci měla Kaprálovi zprostředkovat festivalová úřednice (Spěšná in Popelka, 1977, s. 50).
- 5 Václav Kaprál Otakarů Šourkovi, 24. 7. 1940.
- 6 Václav Kaprál Otakarů Šourkovi, nedatovaný dopis pravděpodobně z října 1940. V této korespondenci Kaprál uvádí, že dopis se zprávou od „osoby, která měla zájem na tom, abych se to dozvěděl“, byl zaslán ženě jeho „nezvěstného“ bratra Bohumila. (Bohumil Kaprál [1895–1976] byl v té době již ilegálně v zahraničí; jako československý vojenský důstojník se zde připojil k zahraniční armádě – pozn. ed.)
- 7 Střevní infekce, periapendikální absces, tyfus a „Tbc miliáris“ (Josef Liškutín Bohumilu Kaprálovi, 11. 6. 1940).
- 8 Ibid.
- 9 Do nemocnice v Montpellier byla Kaprálová přijata 24. 5. 1940 a zemřela zde 16. 6. 1940.
- 10 Lucien Tesnière Václavu Kaprálovi, 10. 5. 1946 (viz dopis č. 7 v této publikaci).
- 11 Ibid.
- 12 Ibid.
- 13 Jiří Macek a Anna Šerých, “Kaprálová, Vítězslava”, *Grove Music Online*, dostupné z: <https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/search?q=Kaprálová> (26. 2. 2021). Heslo převzal i *Norton/Grove Dictionary of Women Composers* (1994), s. 245–246. Diagnóza miliární tuberkulózy pak zakotvila i v hesle o skladatelce v *Československém hudebním slovníku* (svazek první, A–K, z r. 1963), s. 644–645, autor hesla: Bohumír Štědroň.
- 14 Jiří Macek, *Vítězslava Kaprálová* (Praha: Svaz československých skladatelů, 1958), s. 203.
- 15 Ibid, s. 205.
- 16 Muchovou druhou ženou byla skotská skladatelka Geraldine Thomson (1917–2012), se kterou se oženil v r. 1941 (Plavcová, „Ve jménu Muchy“, *Lidové noviny*, 17. 3. 2007, s. 8).
- 17 Jiří Mucha, *Podivné lásky* (Praha: Mladá fronta, 1988), s. 428–429.
- 18 Ibid, s. 428.
- 19 Josef V. Brumlík Jaroslavu Mihulemu, 20. 8. 1973.
- 20 Mucha, s. 429. Tuto a následující pasáž začlenil Macek do druhého, rozšířeného a upraveného vydání své monografie *Vítězslava Kaprálová* (Přihonice: Litera Proxima, 2014), s. 243.

- 21 Ibid. Originální pasáž Tesnièreova dopisu zní: „Le Professeur AIMES, bien que n’ayant pris le service que postérieurement et n’ayant pas vu la malade, émet après coup, l’hypothèse qu’il s’agissait peut-être d’une Granulie ou Typho-bacillose à évolution insidieuse et maligne.“ (Celý text s českým překladem viz dopis č. 7 v této publikaci.)
- 22 Další příklady mísení těchto rovin viz Thomas D. Svatoš, “On the Literary Reception of Kaprálová and Martinů: Jiří Mucha’s *Peculiar Loves* and Miroslav Barvík’s ‘At Tři Studně’”, in Christine Fischer, ed., *Vítězslava Kaprálová (1915–1940). Zeitbilder; Lebensbilder; Klangbilder* (Zürich: Chronos, 2017), s. 71–90.
- 23 Jindřich Uher, *Ona a Martinů* (Praha: Český spisovatel, 1995). Jindřich Uher (1932–1998) byl básník a publicista, redaktor brněnského deníku *Rovnost* a dlouholetý vedoucí literárně-dramatické redakce Československého rozhlasu v Brně.
- 24 Jak je uvedeno na zadní straně titulního listu. O sedm let později Josef Kaprál podpořil již sám její druhé vydání (2002) v tišnovském nakladatelství Sursum, které opět vyšlo z jeho iniciativy.
- 25 Uher (1995), s. 216–217.
- 26 „Ze Zigmundova [*sic*] listku nezbylo nic, chceš-li, ctěný manželi, výkaz o mé marnotratnické činnosti, mohu se Ti s ním kdykoliv pochlubit, všechno je do haléře popsané a zanešené. Ano, už tak jsem klesla.“ Vítězslava Kaprálová Jiřimu Muchovi, 3. 5. 1940. In *Vítězslava Kaprálová: Dopisy láskám* (Toronto: The Kapralova Society, 2016), s. 88.
- 27 Finančně jí začal vypomáhat strýc Bohumil z místa svého vojenského stanoviště v Béziers, dále mecenáši František Sigmund a Pavel Deutsch; občasný finanční příspěvek (většinou na konkrétní účel, jako např. rozepsání partitury symfoniety) Kaprálové poskytl i Československý národní výbor v Paříži. (*Dopisy láskám*, s. 90, 95; *Zpovídání finanční*.)
- 28 Např. v dopisech Muchovi z téhož období, 29. 4. a 3. 5. In *Dopisy láskám*, s. 86, 88.
- 29 Vítězslava Kaprálová Jiřimu Muchovi, 3. 5. 1940. Ibid, s. 87.
- 30 Vítězslava Kaprálová Jiřimu Muchovi, 8. 5. 1940. Ibid, s. 93.
- 31 Vítězslava Kaprálová Jiřimu Muchovi, 9. 5. 1940. Ibid, s. 95.
- 32 V rozhovorech pro *Denní Telegraph* (2. 10. 1995, s. 13), *Práci* (6. 10. 1995, s. 13) a *Svobodné slovo* (20. 10. 1995, s. 3) se Uher zmiňuje o tom, že hlavním pramenem informací pro jeho knihu byl Josef Kaprál (*1933) a jeho rodinný archiv.
- 33 I to je jeden z mýtů Uhrovy knihy. Přímí pamětníci Kaprálové, např. spolužák z konzervatoře Hanuš Weigl, si ji naopak pamatují jako dívku „who was hardly ever ill“. (Hartl; Entwistle, eds., *The Kaprálová Companion*, Lanham, MD: Lexington Books, 2011, s. 141.) Jako dítě Kaprálová skutečně strávila řadu měsíců v dětské ozdravovně ve Smokovci, ale nejednalo se jen o zdravotní pobyt; její rodiče v té době řešili vleklou manželskou krizi. Malá Vítězslava se ve Smokovci nakonec neléčila s tuberkulózou, jež se u ní nikdy neprokázala, ale se spálou, kterou se zde nakazila a jejíž těžký průběh jí pobyt v ozdravovně prodloužil o několik neplánovaných měsíců. (*Vítězslava Kaprálová: Dopisy z dětství (1925–1926)*, Toronto: The Kapralova Society, 2020.)
- 34 Uher však v knize neuvádí pro svá tvrzení žádná fakta.
- 35 „Historie lásky a smrti.“ *Svobodné slovo*, 20. 10. 1995, s. 3.
- 36 Havlíková, *Nové knihy*, 22. 11. 1995, s. 3.
- 37 Hrdinová, *Právo*, 23. 1. 1996, s. 9.
- 38 Schneider, *MF Dnes*, 11. 10. 1995, s. 19.
- 39 Pilátová, *Práce*, 6. 10. 1995, s. 13.

⁴⁰ *Denní Telegraph*, 2. 10. 1995, s. 13.

⁴¹ Premiéra se konala 23. 2. 2018.

⁴² Kateřina Tučková, *Vitka* (Brno: Host, 2018), s. 12.

⁴³ *Ibid.*, s. 18–19.

⁴⁴ „Téma, na které by přišli lidi...“ už vyjadřuje onu nepodstatnost: Je vedlejší, o čem hra a její inscenace bude, je vedlejší, zda bude mít smysl-výraz, podstatné je, aby měla jasně čitelné téma. [...] Téma, které zde mám na mysli jako druhý stupeň osy od niternosti k vnějšku, bývá často společenské, může být šokující, mnohdy se blíží prostému názvu díla. Takto chápané téma často parazituje na obecně známých jménech či faktech, které mytizuje, glorifikuje, nebo banalizuje: často jsou takovými tématy biografie slavných – viz třeba současná Divadlo na Provázku (inscenace o Kaprálové, o Janáčkově, o fotografu Tichém).“ Vojtěch Dlásk, „Hana dramaturgie“, *Bubínek revolveru*, 4. 5. 2020.

⁴⁵ Celkovou iluzi podtrhával i dojem některých recenzentů, že hudební složce inscenace dominovala skladatelčina hudba (např. Nagy, *Literární noviny*, 2. 5. 2018; Kupcová, *Artikl*, 5. 11. 2020; Šebelová, *The Epoch Times*, 3. 3. 2018). Z té však ve 140minutové hře nechala hudební dramaturgie zaznít jen dvě a půl minuty (asi 30 vteřin reprodukováná hudby *Vojenské symfoniety* a dvouminutové preludium č. 3 z *Dubnových preludií* v podání herečky Terezy Marečkové). V rozhovoru s Hanou Kovaříkovou režisérka Anna Petřelková vysvětluje: „Petr Hromádka [skladatel scénické hudby, který spolupracuje s řadou českých divadelních scén – pozn. ed.] dostal zadání, aby vytáhl esenci hudby obou skladatelů. Hudba Kaprálové byla pro tu inscenaci nepoužitelná, protože už je tak složitá, že k tomu nejde udělat obraz. [...] Takže jsem potřebovala někoho, kdo bude pracovat s reminiscen-

cemi a aluzemi na jejich tvorbu, kdo přetvoří balík těch jejich skladatelských postupů. Samozřejmě jsem se bála, že divákům bude chybět ten originál, naštěstí se to zatím vůbec neděje.“ (Hana Kovaříková, *Zrození inscenace z ducha hudby: Hudební dramaturgie inscenace jako základ režijní interpretace*, disertační práce, Brno: JAMU, 2018, s. 175.)

⁴⁶ Dombrovská, *Divadelní noviny*, 3. 3. 2018.

⁴⁷ „My best guess is that she died of typhoid fever, possibly complicated by perforation of her terminal ileum. I favor this diagnosis for the following reasons: 1) The fever of typhoid fever is peculiar in that it tends to be continuous rather than rising and falling throughout the day as is the case with most other infections. 2) Abdominal pain is one of the most common presenting complaints. 3) Diarrhea is seen in only ca 50% of cases. 4) Extreme fatigue is one of the hallmarks of the infection. 5) Blood cultures using the best modern techniques are positive less than 50% of the time. For this reason, cultures of bone marrow (which are positive in 80% of cases) are recommended when the diagnosis is suspected and blood cultures are negative. 6) Typhoid fever has long been a shadowy companion of war and social chaos, as was the case in France in May of 1940. 7) *S. typhi*, the bacterium responsible for typhoid fever, has a predilection for the terminal ileum, which would have been a possible explanation for the mass found in the right iliac fossa.“ Philip A. Mackowiak Karle Hartl, 7. 6. 2016 (český překlad viz poznámka k dopisu č. 7 v této publikaci). Mackowiak, který je mj. i lékařský historik, je autorem publikací *Post Mortem: Solving History's Great Medical Mysteries* a *Diagnosing Giants: Solving the Medical Mysteries of Thirteen Patients Who Changed the World*.